

Kdu krzi piedzvo Eiropa?

Politiskie principi un labkljbas valsts

Landes, Xavier

Published in:
Ekonomisk krze Latvij

Publication date:
2016

Document version
Peer-review version

Citation for published version (APA):
Landes, X. (2016). Kdu krzi piedzvo Eiropa? Politiskie principi un labkljbas valsts. In S. Kruks (Ed.), *Ekonomisk krze Latvij: veiksmes ststa pcgarša* Rgas Stradia Universitte.

PUBLISHED IN

Sergejs Kruks, Ekonomiskā krīze Latvijā “Veiksmes stāsta” pēcgārša

Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2016

[ENGLISH VERSION BELOW]

Kādu krīzi piedzīvo Eiropa?

Politiskie principi un labklājības valsts

Ksavjē Lands, Kopenhāgenas Universitāte, Rīgas Stradiņa Universitāte

Eiropas Savienība piedzīvo ekonomiskos un politiskos satricinājumus. Protams, tā ir daļa no pasaules krīzes, taču notiekošais Eiropā ir daudz nopietnāks nekā Ziemeļamerikā vai Japānā. Grieķijas traģēdija ir atgādinājums par Eiropas savpatnību, ko rada politiskās krīzes kombinācija ar monetāro spiedi un ekonomisko lejupslīdi. Tāpat kā visur arī Eiropā drudzi vispirms skāris finanšu tirgus, vēlāk izplatoties « reālajā ekonomikā ». Ātri vien Eiropas Savienība un eiro kļuva par spekulāciju upuriem. Eiropas valstu publiskais parāds palielinājies, darbojoties « automātiskajiem stabilizatoriem »¹ un valstij atbalstot banku sektoru. Eiropas valstīs sākuši pieaugt procentu likmju spiedi. Īrija, Grieķija, Spānija, Itālija ātri izjutušas izaicinājumus no finanšu tirgu puses. Jo sevišķi nopietna situācija izveidojusies eirozonā, kur tradicionālie korekcijas instrumenti kā valūtas devalvācija vairs nav pieejami ES locekļiem. Drudzis skāris ES kā institūciju, iedragājot Eiropas projektu. Pašlaik izskatās, ka Eiropas Centrālās Bankas praktizētie kvantitatīvie atvieglojumi un vairākas ES valstu iniciatīvas (piem., European Financial Stability Facility) apturējušas infekcijas izplatīšanos.

2008. gada krīzi nereti salīdzina ar Lielo depresiju. Tiešām notikumu secība izskatās līdzīgi : finanšu krīze, kas pārtapa ekonomiskajā, un visbeidzot politiskajā (vairāk par līdzībām un atšķirībām skat. Almunia *et al.* 2009). Arī ilgums ir salīdzināms. Līdzīgs būtu arī iespaids uz nodarbinātību, ja vien valstis neiejauktos ar banku sektora atbalstīšanu. Protekcionisma gadījumi arī ir līdzīgi. Galēji labējo popularitātes pieaugums ir vēl viena kopīgā iezīme. Tātad, mūsdienu krīze it kā kopē 1929. un sekojošo gadu norises. Krīzes būtība arī neatšķīrās : daži komentētāji uzskata, ka krīze iesaista vairāk nekā tikai tirgus, ekonomiku un publiskās finanses. Viņuprāt Eiropa piedzīvo morālo, kultūras vai garīgo krīzi. Piemēram, Īrijas Republikas prezidents paudis, ka Eiropa ir saskārusies ar « morālo krīzi », Džordžs Soross ieminējis par « vērtību krīzi ».

Ir vērts iztirzāt « vērtību krīzi », jo sevišķi Lielās depresijas kontekstā. Pirms

¹ Publiskie tēriņi, kurus automātiski aktivizē ekonomikas lejupslīdes gadījumā, piem., bezdarbnieku pabalsti.

astoņdesmit gadiem eiropieši bija pārliecināti, ka modernajās sabiedrībās « kaut kas » gāja greizi. Pat ja vērtējumi atšķīrās, daudzi bija vienprātis, ka sabiedrības ir cietušas no pārlika individuālisma, korupcijas, mantrausības un kopienas saišu vājuma. Daudzi akcentēja krīzes (hipotētisko) garīgo dabu (piem., *L'Action Française* Francijā atbildību uzlika uz laicīgo valsti). Arī šodien daži autori runā par tālaika morāles krīzes iespaidu (Overy 2010, 96). Komunisti, nacionālisti, tradicionālisti, fašisti, nacisti uzsvēra morālo aspektu : tā esot vērtību, garīguma vai pat civilizācijas krīze (Loubet del Bayle, 1969). Vārdu sakot, šie kritiķi izprata situāciju kā pārstāvēniecības demokrātijas krīzi.

Astoņdesmit gadus vēlāk runas par morāles/kultūras krīzi (garīguma versija ir mazāk izplatīta) uzplaiksnī no jauna, ekonomikas un politikas problēmas uzskatot tikai par kāda nopietnāka ļaunuma sekām. Galēji labējo Dānijas Tautas partijas, Francijas Nacionālās frontes, Somijas Somu partijas, Ungārijas Jobbik popularitātes pieaugums veicina šādu skatījumu: galēji labējie parasti rūpējoties par (nacionālo) identitāti, un (morāles, kultūras) vērtībām; viņi kļūst populāri, jo identitāte un vērtības esot apdraudētas.

Turpmāk es iztīrāšu uzskatus, kuri mūsdienu krīzi skaidro kā vērtību plašā izpratnē krīzi. Es izvirzu trīs argumentus : (1) šī nav pirmkārt morāles, kultūras vai garīguma krīze (vai katrā gadījumā šo aspektu nozīme ir margināla)²; (2) krīze ir politiskā un to atklāj nesenie Francijas Nacionālās frontes un Dānijas Tautas partijas panākumi vēlēšanās; (3) krīze skar Eiropas projektam būtisko labklājības valsti.

1. Šī nav galvenokārt morāles vai kultūras krīze

Vai Eiropa (un plašāk kapitālisma, Rietumu pasaule) piedzīvo morāles vai kultūras vērtību krīzi ? Lai atbildētu uz šo jautājumu, vispirms jānoskaidro, par kādām vērtībām ir runa. Garīguma vērtībām, eiropiešu identitāti, eiropiešu kultūru vai eiropiešām vērtībām ? Taču neviens no skaidrojumiem nav apmierinošs.

Saskaņā ar krīzes garīgo interpretāciju, eiropiešos ir palicis mazāk garīguma un tas ir izraisījis vai pastiprinājis ekonomiskās problēmas. To parasti apgalvo konservatori un reliģijas tradicionālisti, atsaucoties uz novērojumiem par baznīcas un reliģijas lomas mazināšanos vairums ES valstu. Tomēr eiropiešiem garīgums joprojām piemīt. Iespējams, tas izpaužas nevis kā pakļaušanās Baznīcai, bet gan individuālistiskā veidā : cilvēki brīvi veido un apliecina savu garīgumu (Lipovetsky 2005). Popularitāti Eiropā guvuši budisms un citas austrumu reliģijas un garīgās kustības (Johnson and Grim 2013).

² Pastāv vēl viena iespēja, kuru es šeit neiztīrāju: ekonomiskā krīze var notikt reizē ar morāles krīzi, taču neatkarīgi cīta no citas. Citiem vārdiem, krīzes nav saistītas cēloniski tikai tāpēc, ka Eiropa būtu ar tām saskārusies vienlaikus.

Eiropbarometrs 2010 rāda, kā vairums eiropiešu tic, ka Dievs eksistē (51%), vēl 26% ir pārliecināti, ka « pastāv kāda veida gars vai dzīvības spēks » (Eurobarometer, 2010). Komunisma sabrukums izraisījis reliģiozitātes atdzimšanu bijušajās komunisma zemēs (Froese 2004). Tādējādi garīguma interpretācija nevar pamatot ideju par morāles krīzi, jo garīguma krīzes realitāte ir debatējama.

Otrais skaidrojums ir par eiropēiskās identitātes, kultūras vai vērtību krīzi. Runa ir par Eiropai būtisko judeo-kristīgo vērtību pagrimumu.³ Tā esot civilizācijas krīze : eiropieši esot aizmirsuši, kas viņi ir, no kurienes viņi nāk. Taču kaut kam jāeksistē, lai tas varētu piedzīvot krīzi. Ko tad konkrēti krīze ir piemēklējusi? Vispirms jāsaprot, ka eiropēiskā identitāte⁴ kā viens veselums neeksistē – pastāv eiropēisko identitāšu daudzveidība. « Eiropēiskā identitāte » ir tikai metafora, neskaidra, personiski izjustā piederība. Galu galā eiropēiskā identitāte ir dažādu kolektīvo un nacionālo identitāšu kopums, kuras ir daudzveidīgi saistītas kopā, ļaujot indivīdiem definēt sevi kā « eiropiešus » ļoti personiskajā veidā. Lai konstatētu identitātes krīzi, identitātei jābūt kaut kam taustāmam. Indivīdi, kas saista sevi ar šādu identitāti, arī var piedzīvot krīzi, taču tas nenozīmē, ka eiropēiskā identitāte pati par sevi ir krīzē. Var tomēr apgalvot, ka eiropiešiem ir kaut kāds kopīgs pamats un tas piedzīvo krīzi. Parasti to sauc par kultūru.

Eiropēiskā kultūra mēdz nozīmēt kopīgu mantojumu, koplietotās tradīcijas vai vēsturi. Tik tiešām, eiropiešiem « kaut kas » ir kopīgs (piem., vēstures epizodes, parasti gan tumšākas : kari un genocīds), tomēr ir apšaubāmi, ka koplietotais ir kopīgā kultūra. Protams, tas ir atkarīgs no kultūras jēdziena definīcijas.⁵ Ja runa ir par tradīciju kopumu (kopīgas, īpatnējas vērtības), tad laikam vienas eiropēiskās kultūras nav, bet ir atšķirīgas Eiropas kultūras : latviešu, franču, vācu, dāņu utt. Un pat arī šajās nacionālajās kultūras pastāv atšķirības : reģionālās, valodas, reliģijas, vēstures interpretācijas.

Reģionālajā līmenī neapšaubāmi pastāv kopīgas iezīmes un radniecība, kas varētu reprezentēt kādu kopīgu kultūras pamatu (piem., vikingu “civilizācija” Skandināvijā), taču visā kontinentā nav nekā tāda visaptveroša un plaši izplatīta, ko varētu saukt par « eiropēisko kultūru ». Ja šim jēdzienam ir kāda nozīme, tad tikai kā metaforiska,

³ Jīlija Kristeva atbalsta domu par Eiropas garīgo krīzi - « ticības krīzi » viņas vārdiem. Viņa to saista ar izjustiem draudiem « grieķu-judeo-kristīgo » mantojumu. (<http://www.theeuropean-magazine.com/juliana-kristeva-2/10112-a-common-european-culture>).

⁴ Eiropēiskās identitātes krīzi iztirzājuši mediji. Skat. *Huffington Post* (http://www.huffingtonpost.com/european-horizons/european-identity-a-crisis-of-construction-in-the-21st-century_b_7463922.html) un *The European Magazine* (<http://www.theeuropean-magazine.com/juliane-mendelsohn/6981-the-decline-of-europes-identity>). Akadēmisko diskusiju skat. šeit (<http://blogs.lse.ac.uk/eurocrisispress/2015/05/07/the-double-death-of-europe/>).

⁵ Kanādiešu filozofs Vils Kimlika definējis « sabiedrības kultūru » šādi : « teritorijā koncentrēta kultūra, centrēta uz kopīgu valodu, ko lieto plaša spektra sabiedrības institūcijās publiskajā un privātajā dzīvē – skolās, medijos, likumos, ekonomikā, valdībā u.c. ; tā aptver pilnu spektru cilvēku aktivitāšu, iekļaujot sociālo, izglītības, reliģijas, atpūtas un ekonomikas dzīvē » (Kymlicka 2001, 18).

neskaidra pašidentifikācijas izjūta. « Eiropiskās vērtības » ir vēl viens populārs termins. Bet kuras vērtības tad piedzīvo krīzi? Publiskajās debatēs parasti min brīvību, vienlīdzību, cieņu, likuma varu, daudzveidību. Tomēr tās nav unikālas Eiropai. Brīvība ir būtiska daudzajām zemēm un, iespējams, brīvība kā sabiedrību regulējošais koncepts nemaz nav Eiropā dzimusi ideja (Sen 1999). Vēl svarīgāks ir tas, ka šī ideja nemaz nav kultūras vērtība – tas ir politiskais princips. Politikas filozofijas izpratnē vērtības runā par labo un sliktu, bet principi – par taisnīgo (pieļaujamo) un netaisnīgo (nepieļaujamo). Vērtības ir morāles, bet principi – politikas joma (Norman 1995). Morālās vērtības ir par to, ko mēs novērtējam dzīvē, ko mēs izprotam kā labo un derīgo. Var iebilst, ka principiem tomēr jābūt balstītiem vērtībās, piem., taisnīgais un netaisnīgais politikā jāpamato ar to, kas ir morāli labs un slikts. Taču mūsu sabiedrībās morāles vērtības ir daudzveidīgas un nereti pretrunīgas. Džons Rolzs to sauc par « plurālisma faktu », kas ir « daļēji brīvā praktiskā prāta darbs brīvo institūciju ietvarā » (Rawls 1993, 37). Morāles vērtības ir jāatšķir no politiskiem principiem, lai tos « nepiesārņotu » ar īpatnējiem labas dzīves konceptiem, kuri nav kopīgi visiem pilsoņiem. Pilsoņi mēdz regulāri strīdēties par dzīves nozīmi, par to, kas katra izpratnē ir cienīgā dzīve.⁶ Citiem vārdiem, « kopīgo vērtību » koncepcija ir ļoti neskaidra, metaforiska (Heath 2003). Politiskie principi ir noteikumi, kas attiecas uz kādas politiskās vienības pilsoņiem par spīti viņu morāles atšķirībām. Jums un man ir atšķirīgi viedokļi par to, kā labāk izkārtot mūsu personiskās dzīves, bet mums jāpakļaujas vieniem un tiem pašiem politiskiem principiem: citu cilvēku cieņa, vienlīdzība likuma priekšā. Sabiedrību satur kopā cieņa pret principiem nevis kopīgas vērtības. Vērtību un principu funkcijas arī ir atšķirīgas: vērtības ir motivējošas, tās pauž dziļos, iekšējos uzskatus, kamēr principi regulē uzvedību, ieviešot ārējos racionālos ierobežojumus. Tas ilustrē fundamentālo atšķirību starp prātu un intuīciju morālajā filozofijā (Haidt 2012). Tādējādi, ja brīvība ir krīzē, tad tā ir principu nevis vērtību krīze, un tāpēc krīze ir politiskā nevis morāles vai kultūras.

Citas « vērtības », piem., vienlīdzība, cieņa, likuma vara, daudzveidība, arī nav unikālas Eiropai. Tās var piedzīvot krīzi, taču diez vai tā ir īpatnēja Eiropas krīze un diez vai tā ir kolektīvā krīze, jo vērtības nav koplietotas. Tātad, izskaidrot Eiropas īpatnējo situāciju šajā konceptuālajā ietvarā ir grūti. Var gan uzskatīt, ka arī nebūdamas specifiski eiropiskas, vērtības piedzīvo krīzi Eiropā. Bet šī « krīze » būtu grūti aprakstāma. Turklāt tāpat kā « brīvība » vairums no minētajām ir nevis morāles vai kultūras vērtības, bet gan

⁶ Var pieminēt kaut vai domstarpības par abortiem, eitanāziju, viendzimuma laulībām, dzimumu lomām, izglītību.

politiskie principi.⁷

2. Eiropas krīze ir politiskā

Lai izprastu Eiropas krīzes būtību, analīzes līmenis jānovirza no Eiropas uz nacionālo un uzmanība jāpievērš galēji labējo partiju panākumiem. Galēji labējie parasti uzplaukst krīžu laikā, īpaši ja tās *izskatās* par kultūras vai morāles krīzēm. Francijas Nacionālā fronte un Dānijas Tautas partija, iespējams, ir visveiksmīgākās galēji labējās partijas Eiropā. Abas ir vinnējušas 2014. gada Eiroparlamenta vēlēšanās ar 25,4% un 26,6% balsu. Eiroparlamenta vēlēšanās vēlētaji parasti pauž savu neapmierinātību ar tradicionālajām politiskajām partijām, taču Nacionālā fronte un Dānijas Tautas partija guva panākumus arī nacionālajās un pašvaldību vēlēšanās. Dānijas Tautas partija bija otra 2015. gada vēlēšanās ar 21% balsu. 2014. gadā Nacionālā fronte uzvarēja 14 pilsētās, iegūstot 25% balsu departamentu vēlēšanās. Abas partijas stāv pie vietējo un nacionālo valdību durvīm. Kā skaidrot panākumus? Var pieļaut, ka arvien vairāk cilvēku ir kļuvuši par rasistiem vai ksenofobiem. Taču šādas attieksmes veidojas ilgstošā laika posmā un tas nevar skaidrot pēkšņos politiskos panākumus – 10 procentu punktu popularitātes pieaugums. Varētu būt, ka vēlētaji vienmēr ir bijuši tādi, bet izrādīja savu attieksmi tikai tagad. Tomēr aptauju dati neapstiprina, ka dāņi un francūži būtu kļuvuši mazāk iecietīgi (Holtug 2010), un ka vispārējā situācija būtu pasliktinājusies pēdējo gadu desmitu laikā.⁸

Otrs ierasts skaidrojums ir tas, ka cilvēkus arvien vairāk uztrauc nacionālā identitāte. Tas tā varētu būt, taču kā lai skaidro, ka galēji labējie nebija guvuši panākumus agrāk? Kāpēc Nacionālā fronte ieguvusi 25% balsu pēdējās divās vēlēšanās (agrāk aptuveni 15%) un kāpēc kopš 2011. gada ir četrkārtšojies biedru skaits? Varbūt iemesls ir 2015. gadā notikušie radikālo islamistu teroristu uzbrukumi Kopenhāgenā un Parīzē? Bet tad kāpēc Dānijas Tautas partija guvusi panākumus vēl 2014. gada Eiroparlamenta vēlēšanās? Francija piedzīvojusi terorisma aktus 1990. gados, bet tas neveicināja

⁷ Solidaritāte ir viens no politiskajiem principiem, ko mēdz sajaukt ar eiropisko identitāti.

⁸ A case is illustrative. In 2012, the *Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme* published an alarming report where the increase of racist attitudes, in particular toward migrants and Muslims, was stressed. However, by reading with attention the report it appears that the increase of racist attitudes towards most of groups was recent. Actually from the beginning of the 2000's to ca.2009, figures show a decrease of the perception of various minorities as "forming a separated group from the rest of the society". Actually, when compared to the situation in the beginning of the 2000's, the 2012 situation shows that most of the racist attitudes have the same proportion or even decreased. (Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme 2013). The 2014 report of the Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme confirmed the improvement of the current situation in most domains by comparison with the beginning of the 1990's (Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme 2014). In both cases, it should however be noted that there is a clear increase of racist violence. Without denying that it could traduce a degradation in this domain, it could also be the result of several other factors: more reports of racist crimes to institutions (which paradoxically could illustrate a decrease in racist attitudes), less general tolerance towards racist violence, increased activity from racist minorities, etc.

Nacionālās frontes popularitāti.

Trešais skaidrojums pasvīturo ekonomiskā konteksta lomu⁹ : salīdzinājumā ar citām valstīm un reģioniem Eiropa pieredzējusi īpaši smagu kritienu. Ielūkosimies galēji labējo partiju vēsturē. Dānijas Tautas partijas priekštece bijusi Mogensa Glistrupa finansētā Progresā partija. Partija iestājusies pret migrāciju, pret vienotās Eiropas ideju, pret lielu valsts lomu sabiedrībā un ekonomikas ziņā liberālā. Tautas partija ir šķelšanās rezultāts : no Progresā partijas aizgājuši Pia Jersgorda un Kristiāns Tūlesens Dāls, kuri bija noguruši no Glistrupa attieksmes un iekšējās organizācijas trūkuma. Taču viņi gribējuši radīt politisko organizāciju galēji labējā spektrā ar stingru sociālo programmu : pasargāt publiskos pakalpojumus un labklājības valsti vismazāk aizsargātajiem cilvēkiem. Pamācoša ir partijas stratēģija debatēs par imigrāciju. Kad jāpamato imigrācijas ierobežošana, viņi izspēlē labklājības valsts karti : imigranti gribot ekspluatēt dāņu sociālās drošības sistēmu (“labklājības tūrisms”) un tas apdraudot pašu labklājības valsti kā dāņu sabiedrības pamatu, kopējo labumu un identitāti. Laikrakstā *The New York Times* (16.12.2014.) Tomass Edsalls nosaucis šo tendenci par “labklājības šovinismu”. Francijā Nacionālā fronte gājusi līdzīgu ceļu. 2011. gadā Marina Lepena pārņēma partijas kontroli. Pirms tam viņas tēvs Žans Marija Lepens vadīja partiju, balstoties uzskatos, kas ir līdzīgi Progresā partijas paustajiem (ar būtisku atšķirību : Gilstrups nekad neatbalstīja antisemitismu). Partija vienmēr kritiski attiecās pret labklājības valsti, tās ekonomiskā platforma bijusi ļoti liberāla. Pēc 2011. gada Marina Lepena sākusi iekļaut labklājības argumentus partijas oficiālajā programmā : neaizsargāto aizsardzība, publisko pakalpojumu un labklājības valsts saglabāšana.

Rezultātā abas partijas guvušas milzīgus politiskos panākumus, īpaši kopš 2008. gada, vienkāršajās sociālekonomiskajās kategorijās: strādnieki, bezdarbnieki, cilvēki ar pamata izglītību, pensionāri, laucinieki (IFOP-Le Figaro 2014). Citiem vārdiem, partiju vēlēšanu pamats ir līdzīgs tam, kas bijis sociāldemokrātiem, sociālistiem un komunistiem pirms 30 gadiem, un tas ilustrē « šķiru politikas » atgriešanos (Oesch 2012). Šis fakts ir jāpatur prātā, domājot par Eiropas krīzes būtību un mērķiem.

3. Eiropas krīze ir labklājības valsts krīze

Šajās rindkopās iztirzāšu domu, ka Eiropa piedzīvo labklājības valsts krīzi. Eiropieši arvien vairāk uztraucas par savu nākotni, sevišķi ja viņi ir piederīgi neaizsargātajām, zemā sociāli ekonomiskā statusa grupām. Pilsoņus biedē bezdarbs, ekonomiskās grūtības

⁹ Šo interpretāciju atbalsta divi ziņojumi par rasismu Francijā, kuri atklāj korelāciju starp krīzes padziļināšanos un rasistisko attieksmju pieaugumu.

un nabadzība¹⁰ - tas viss ir labklājības valsts uzmanības centrā. Politikas teorijā (Dworkin 2002; Rawls 1999) parasti tās funkciju izprot kā vienlīdzības nodrošināšanu, pārdalot līdzekļus, jo progresīvā nodokļu sistēma un pabalsti maznodrošinātajiem bija galvenie pēckara laikā gūtie panākumi. Eiropiešu bažas gan izceļ vēl vienu funkciju : labklājības valsts ne tikai pārdala līdzekļus trūcīgajiem, bet arī pasargā pilsoņus no lieliem dzīves riskiem (Baker and Moss 2009). Šī īpašā labklājības valsts funkcija atspoguļojas sociālās apdrošināšanas programmās : sabiedrības veselība, bezdarbnieku pabalsti un pensijas (Landes 2013b). Kopumā valsts var būt efektīvāks preču un pakalpojumu piegādātājs, nekā tirgus (Barr 1992; Heath 2011; Stiglitz 1989) un vēsture apliecina, ka arī valsts iesaistīšanās sociālās apdrošināšanas programmās bijusi veiksmīga (Cordery 2003; Ewald 1986). Var teikt, ka ekonomiskajā attīstībā valsts spēlējusi centrālo lomu (Magnusson 2009).

Risku mazināšanā valstij ir dažas priekšrocības, salīdzinot ar tirgus un privātām kompānijām (Moss 2002). Vispirms, risku pārvaldībai valsts var izmantot likumdošanu, piemēram, aizliedzot riskanto uzvedību (piem., braukšanas ātrums un drošības jostu lietošana), uzliekot par pienākumu darba aizsardzības pasākumus (aizsargierīces, maksimāls saskarsmes laiks ar ķīmiskām vielām). Tāpat valsts var mazināt morālos draudus (piem., situācijās, kad apdrošinātie cilvēki sāk uzvesties riskanti) (Landes 2013a).

Otrkārt, valsts var iesaistīt visus iedzīvotājus apdrošināšanas programmās : Eiropā ir izplatīti obligātie bezdarbnieku pabalsti, pensiju iemaksas, veselības apdrošināšana. Pateicoties mēroga ekonomikai, valsts nodrošina lētāku programmu cenu, nekā privātās firmas.¹¹ Pārākumu nodrošina arī lielo skaitļu likums: apdrošinot vairāk cilvēku, ir vieglāk novērtēt riskus un aprēķināt varbūtību.

Treškārt, valsts var neatteikties no apdrošināšanas saistību pildīšanas, pat ja izņēmuma gadījumos šādi riski pastāv. Valsts maksātspējas iespējamība ir zemāka, nekā privāto apdrošinātāju bankrots. 2008. gadā tas bija brīnišķīgi redzams, valstij glābjot bankas un apdrošinātājus (Sorkin 2009).

Visbeidzot, valsts var panākt, ka jaunākās paaudzes izdara savu nākamo pensiju iemaksas šodien, lai ar pensijām nodrošinātu tagadējo vecāko paaudzi. Tāpat var mazināt klimata izmaiņas riskus, liekot maksāt par enerģijas avotu maiņu, lai nākotnē izvairītos no problēmām. Iepriekšējo paaudžu uzņemto saistību finansiālās sekas veido publisko parādu, taču saistības nav obligāti slikta lieta. Daži parādi ir « labi », jo tie rodas dēļ

¹⁰ 2013. gada aptaujā trīs no četriem francūžiem atzina, ka baidās no trūcības (Institut CSA, 2013).

¹¹ Vācieši, francūži un dāņi maksā mazāk no savu valstu IKP veselības aizsardzībai, saņemot labākus rezultātus pieejamības, dzīves ilguma un bērnu mirstības ziņā, nekā tas ir ASV.

kādreizējām investīcijām izglītībā, veselībā vai zaļajā enerģijā, bet citi var būt sliktas pārvaldības rezultāts. Tāpēc šo īpašo valsts tiesību īstenošana jākontrolē pilsoņiem.

Galēji labējo panākumu faktors ir sociālo un apdrošināšanas programmu apturēšana lielā mēroga valstīs ar stingru labklājības tradīciju (sevišķi Dānijā un Francijā). Par viņiem balso, jo viņi izvirza sevi kā pēdējos sociāldemokrātiskā projekta īstos aizstāvjus – projekta, kas vislielākos dzīves riskus mazināja ar apdrošināšanas programmām. Spējai pārvilināt tradicionāli kreiso partiju elektorātu ir divi iemesli. Vispirms, pēc komunisma sabrukuma kreisie marksisti zaudējuši spējas pārliecināt ar prātu. Nekomunistiskajā Eiropā komunistu bloks tomēr bija strādnieku stratēģisks palīgs sarunās par sociālajām tiesībām. Tā kā Eiropas valdības nevēlas komunismu, tās ir spiestas kaut kādā veidā apmierināt darbaļaužu prasības pēc labklājības programmām un apdrošināšanas. Citiem vārdiem, sociāldemokrātija un labklājības valsts radās daļēji (tikai daļēji, jo valsts intervencionismu skaidro arī produktivitāte) dēļ komunisma draudiem.¹² Otrkārt, « veco » kreiso elektorātu pakāpeniski sāka identificēt ar neiecietību un aprobežotību (Ford and Goodwin 2014). Sociāldemokrātu un sociālistu partiju politika vājināja savu vēlēšanu loku, pavērot durvis galēji labējiem. Kopš 1980. gadiem kreisās partijas īstenoja agresīvu tirgus liberalizācijā balstītu politiku. Kā piemēru var minēt franču sociālistu piekopto taupības politiku kopš 1983. gada, vācu sociāldemokrātu paveiktās darba tirgus reformas 1990. gados, britu jauno leiboristu politiku 1997.-2010. gadā. Šādas politikas rezultāts ir vismazāk aizsargāto iedzīvotāju nabadzība.¹³

Labklājības valstij jāpielāgojas apstākļiem, kas ir mainījusies kopš tās rašanās brīža (industrializācijas sākums) un attīstības posma (pēckara periods): globalizētā pasaule prasa starpvalstu sadarbību. Krīzi pastiprina arī pārmērīgās reformas (piem., obligātās pacientu iemaksas ieviešana), budžeta konsolidācijas, leģitimitātes zaudējums un arī publisko finanšu krīze.¹⁴ Vēl jāmin tas, ka labklājības valstij nav vietas Eiropas Savienības projektā. Grieķijas traģēdija ilustrē kooperācijas un solidaritātes trūkumu: iepriekš nebija nopietni padomāts par dalībvalstu finansiālās solidaritātes iespējamību. Problēmas saistītas ar kopīgās valūtas radīšanu un tās ietekmi uz starpvalstu sadarbību, nemaz nebija izrunātas savlaicīgi – tagad to uzskatāmi mums rāda Grieķija. Turklāt riska

¹² Šo skaidrojumu kritiski iztirzā Heath (2011).

¹³ Dažos gadījumos strādnieku šķiras interešu ignorēšana bijusi apzināta. Francijā sociālistu partijas domnīca *Terra Nova* aicināja mainīt ierasto strādnieku vēlēšanu bāzi uz jauno, ko veido jaunie, izglītotie, kosmopolītiskie vēlētaji no pilsētas vidusšķirām.

¹⁴ Šajā sakarā ir apbrīnojami, ka finanšu problēmas pilnībā noved uz ekonomisko krīzi un sociālās labklājības programmām, kamēr īstenībā to cēlonis ir atbrīvošana no nodokļiem, caurumi normatīvajos aktos, izvairīšanās no nodokļiem un optimizācija, kas īpaši ir attiecināms uz bagātiem pilsoņiem un korporācijām. Francijas gadījumā to apliecinājuši Nacionālās asamblejas un Senāta ziņojumi (Commission d'enquête sur l'évasion des capitaux et des actifs hors de France et ses incidences fiscales 2012; Commission des affaires étrangères 2012).

pārvaldības mehānismu transfēra politiskie soļi ir bijuši visai bīkli Eiropas līmenī.

Finanšu un ekonomiskā krīze vien pastiprinājušas šābrīža problēmas, kuras iezīmējās jau pirms laba laika: 1980. gados jau kļuva skaidrs, ka valstīm ir nepieciešamas reformas. Tobrīd valstis bijušas iesaistītas pārāk daudzās aktivitātēs tajā skaitā ārpus to kompetences loka, piemēram, aviopārvadājumu un automobiļu ražošanas biznesā. Nepieciešamās reformas tapa par pārliecību, ka mazāk valsts ir labāk. Bet tā nav taisnība, jo risku pārvaldīšanas ziņā valsts ir efektīvāka pār tirgu. Valstij atteikšanās no sociālās apdrošināšanas un garantēto pakalpojumu sniegšanas noveda plašos iedzīvotāju slāņus uz riska robežas. Un šie pilsoņi tagad pauž savas raizes par ekonomisko un sociālo atstumtību, balsojot par galēji labējiem, kuri pārņēma savā diskursā mēreno kreiso atmetās sociāldemokrātiskās vērtības. Ja šo partiju politiskie panākumi kaut ko atklāj par Eiropas krīzi, tad skaidrojums būtu šāds: manāms labklājības valsts sabrukums, kura veidoja pēckara pārticību, un acīmredzamā sociālās nedrošības atgriešanās.

4. Noslēgums

Ja kāds vēl joprojām uzskata, ka krīzi izraisīja nevērība pret vērtību vai eiropisko identitāti, ir vēl viens iemesls, lai pievērstu pastiprinātu uzmanību labklājības valstij. Nācijas valsts bieži vien veidojās pirms labklājības valsts (piemēram, Anglijā, Francijā, Spānijā), kalpojot par tās priekšnoteikumu. Taču tas nav likums, jo Vācijā abi procesi risinājās paralēli: valsts apvienotājs Bismarks 1880. gados ieviesa vecuma pensijas, darba nespējas kompensācijas un veselības apdrošināšanu strādniekiem. Francijā pēckara gados De Golla valdība stiprināja nācijas valsts politisko struktūru un vienlaikus ieviesa sociālās drošības sistēmu (*sécurité sociale*) – apdrošināšanas programmu kopumu, kas aizsargā indivīdus no « sociālajiem riskiem » (vecums, negadījumi, slimība). Vispār to var interpretēt kā vienas monētas divas puses: valsts veido nāciju un labklājības politiku paralēli.¹⁵ Pastāv tādējādi iespēja, ka labklājības valsts varētu pozitīvi stiprināt nacionālo identitāti.¹⁶ Eiropas krīzei tas nozīmē sekojošo. Ja šī ir identitātes krīze, t.i. pilsoņu iztrūkstošā identifikācija ar ES un tās institūcijām, tad risinājums varētu būt sociālās apdrošināšanas programmu radīšana Eiropas līmenī. Tas ne vien mazinās vismazāk aizsargāto sabiedrības slāņu bažas, bet lielāka sadarbība bezdarbnieku pabalstu, sociālās apdrošināšanas un valsts pensiju sistēmas veidošanā sniegs eiropiešiem taustāmus iemeslus atbalstīt Eiropas Savienību un sekmēs eiropisko identitāti. Visbeidzot, šeit ir

¹⁵ Starp citu, labklājības šovinisms ilustrē šo cēlonību, atbalstu labklājības valstij saistot ar radikālās, izslēdzošās nācijas valsts koncepciju.

¹⁶ Zinātnieki parasti saka, ka nacionālā identitāte atbalsta labklājības valsti, tomēr šāda cēlonība joprojām ir pretrunīga (Johnston et al. 2010; Wright and Reeskens 2013).

noderīga zinātnes filozofijā ierastā atklājuma konteksta atšķiršana no apstiprināšanas konteksta (Hoyningen-Huene 1987). Ja labklājības valsts uzplaukums bija iespējams, pateicoties jau pastāvošajām nācijas valstīm (atklājuma konteksts), tas nenozīmē, ka tā nevarētu sniegt ieguldījumu valstu un tādu politisko vienību kā ES leģitīmācijas nostiprināšanā (apstiprināšanas konteksts). Protams, cēloņsakarība starp labklājības valsts un nācijas valsts veidošanos (precīzāk pilsoņu identifikāciju ar nācijas valsti) prasa stingru pamatojumu, lai formulētu neapstrīdamu argumentu.

Eiropas Savienības krīze izskatās pēc politiskās vienības krīzes, kura vēl nav izlēmusi par savu galīgu formu. Eiro ilustrē šo spriedzi : parasti naudai nepieciešama valsts, kas to atbalsta, veicinot cilvēku uzticību valūtai. Tas bija acīmredzami tad, kad nauda bija metālā kalta un monētas vērtību noteica dārgmetāls. Valsts loma bija garantēt naudas nominālvērtību, proti, tās metāla sastāvu. Taču valsts atbalsts naudai ir nepieciešams arī demonetizētajā ekonomikā, kur nauda pārsvarā ir nemateriāla un to nebalsta metāla vērtība. Garantējot pilsoņu uzticību, valstis dara iespējamu naudas eksistenci. Eiro simbolizē visas Eiropas projekta nenoteiktības, ilustrējot trīs problēmas. Vispirms, ES nav valsts (pagaidām), un tāpēc visi pielīdzināšanas maksājumi, fiskālā un juridiskā viendabīgums, kas parasti eksistē jebkurā valstī, tajā skaitā federālajās, nav attīstīti Eiropas Savienībā (pagaidām). Luksemburga izmantojusi saskaņošanas trūkuma priekšrocības, uzsākot agresīvo fiskālo konkurenci un izjaucot nodokļu bāzi citās Eiropas valstīs, kā to atklāja *Luxembourg Leaks*.¹⁷ Nebūdama valsts, ES cieš no solidaritātes trūkuma par ekonomikas un politikas jautājumiem, kas sarežģī sarunas ar citām valstīm. Tā ir dubultā ticamības un solidaritātes problēma.

Otrkārt, Eiropas institūcijas, īpaši Eiropas komisija cieš no demokrātiskās leģitīmācijas trūkuma. Vispārējās Eiroparlamenta vēlēšanas ir solis uz demokrātijas trūkuma pārvarēšanu, tomēr joprojām komisijas izpildvara ir nedemokrātiska tajā ziņā, ka tā nav saistīta ar vēlēšanām (pat arī ja komisārus piedāvā nacionāli ievēlētās valdības), un ļoti maz atbildīga Eiroparlamenta priekšā.

Treškārt, Eiropas projekts izskatās nesaderīgs ar labklājības valsti kā visapdraudētāko pilsoņu aizstāvi. Eiropas integrācijas dinamika parasti saistās ar pārlietu tirgus liberalizāciju un sociālās labklājības programmu samazināšanu. Bet jāatceras, ka visvairāk uzticīgi Eiropas projektam ir tie, kuri ir ieguvuši no eiointegrācijas : tie, kuri var ceļot, strādāt ārzemēs, atklāt Eiropas kultūras (Fligstein et al. 2012, 109-110). Eiointegrācijas « vinnētāji » parasti ir pilsētnieki, izglītotie, mobilie, turīgie un daudzvalodīgie indivīdi. Un otrādi, visvairāk atsvešināti, līdzās konservatīvi

¹⁷ <http://www.icij.org/project/luxembourg-leaks/explore-documents-luxembourg-leaks-database/>.

noskaņotajiem, jūtas visneaizsargātākās kategorijas: strādnieki, vecākā gadagājuma cilvēki (Fligstein et al. 2012, 110).

Visneaizsargātāko cilvēku situācija izgaismojas plašākā gaismā. Eiropā pastāv ekonomisko iespēju un apstākļu plaša un galēji labējo popularitāte plaīsu materializē. Eiropas krīze tādējādi ir politikas, nevis garīguma, kultūras vai morāles krīze. Krīzes cēlonis ir Eiropas nespēja atbildēt uz eiropiešu bažām par nākotnes riskiem, īpaši krīzes laikā un valstīs ar stingru labklājības tradīciju. Valstu iekšējā politika, ko raksturo strādnieku interešu atstāšana novārtā un mēreno kreiso vājums, krīzi pastiprina.

Atsauces

- Almunia, M., A. S. Bénétrix, B. Eichengreen, K. H. O'Rourke and G. Rua. 2009. "From Great Depression to Great Credit Crisis: Similarities, Differences and Lessons." *Economic Policy* 25:219-265.
- Baker, T. and D.A. Moss. 2009. "Government as Risk-Manager." In *New Perspectives in Regulation*, eds D. A. Moss and J. Cisternino, 87-109. Cambridge: The Tobin Project.
- Barr, N. 1992. „Theory of the Welfare State: A Survey and Interpretation.” *Journal of Economic Literature* 30(2):741-803.
- Commission d'enquête sur l'évasion des capitaux et des actifs hors de France et ses incidences fiscales. 2012. *Rapport*. Paris: Sénat.
- Commission des affaires étrangères. 2012. *Lutte contre les paradis fiscaux: si l'on passait des paroles aux actes*. Paris: Assemblée Nationale.
- Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme. 2013. *Racisme, antisémitisme et xenophobie en France*. Paris: Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme.
- Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme. 2014. *La Lutte contre le racisme, l'antisémitisme et la xenophobie*. Paris: Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme.
- Cordery, S. 2003. *British Friendly Societies, 1750-1914*. Houndmills and New York: Palgrave Macmillan.
- Dworkin, R. 2002. *Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality*. Cambridge: Harvard University Press.
- Eurobarometer. 2010. *Biotechnology*. Bruxelles: TNS Opinion & Social.
- Ewald, F. 1986. *L'État providence*. Paris: Grasset.
- Ewald, F. 1996. *Histoire de l'État providence*. Paris: Grasset.
- Fligstein, N., A. Polyakova and W. Sandholtz. 2012. „European Integration, Nationalism and European Identity.” *Journal of Common Market Studies* 50(S1):106-122.
- Ford, R. And M. Goodwin 2014. „Understanding UKIP: Identity, Social Change and the Left Behind.” *The Political Quarterly* 85(3):277-284.
- Froese, P. 2004. „After Atheism: An Analysis of Religious Monopolies in the Post-Communist World.” *Sociology of Religion* 65(1):57-75.
- Haidt, J. 2012. *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. New York: Pantheon Books.
- Heath, J. 2003. *The Myth of Shared Values in Canada*. Ottawa: Canadian Centre for Management Development.

- Heath, J. 2011. „Three Normative Models of the Welfare State.” *Public Reason* 3(2):13-43.
- Hoyningen-Huene, P. 1987. „Context of Discovery and Context of Justification.” *Studies in History and Philosophy of Science* 18(4):501-515.
- Holtug, N. 2010. „Immigration and the Politics of Social Cohesion.” *Ethnicities* 10(4):435-451.
- IFOP-Le Figaro. 2014. *Les Intentions de vote pour l'élection présidentielle de 2017*.
- Institut CSA. 2013. *Les Français et la solidarité*. Paris: UNIOPSS - MACIF.
- Johnson, T. M., and B. J. Grim. 2013. *Global Religious Populations, 1910-2010 The World's Religions in Figures: An Introduction to International Religious Demography*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Johnston, R., K. Banting, W. Kymlicka, and S. Soroka. 2010. „National Identity and Support for the Welfare State.” *Canadian Journal of Political Science* 43(2):349-377.
- Kymlicka, W. 2001. „Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe.” In *Can Liberal Pluralism Be Exported? Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe*, eds W. Kymlicka and M. Opalski, 13-105. New York: Oxford University Press.
- Landes, X. 2013a. „Moral Hazard.” In *Encyclopedia of Corporate Social Responsibility*, eds S. O. Idowu, N. Capaldi, L. Zu and A. Das Gupta, 1715-1722. New York: Springer.
- Landes, X. 2013b. *The Normative Foundations of (Social) Insurance: Technology, Social Practice and Political Philosophy LPF Working papers* (Vol. 6, pp. 27). Torino: Centro Einaudi - Laboratorio di Politica Comparata e Filosofia Pubblica.
- Lipovetsky, G. 2005. *Hypermodern Times*. Cambridge: Polity Press.
- Loubet del Bayle, J.-L. 1969. *Les Non-conformistes des années 30: Une tentative de renouvellement de la pensée politique française*. Paris: Éditions du Seuil.
- Magnusson, L. 2009. *Nation, State and the Industrial Revolution: The Visible Hand*. New York: Routledge.
- Moss, D. A. 2002. *When All Else Fails: Government as the Ultimate Risk Manager*. Cambridge: Harvard University Press.
- Norman, W. 1995. „The Ideology of Shared Values: A Myopic Vision of Unity in the Multi-nation State.” In *Is Quebec Nationalism Just? Perspectives from Anglophone Canada*, ed. J. Carens, 137-159. Montreal: McGill's University Press.
- Oesch, D. 2012. „The class basis of the cleavage between the New Left and the radical right: An analysis for Austria, Denmark, Norway and Switzerland.” In *Class Politics and the Radical Right*, ed. J. Rydgren, 31-52. London and New York: Routledge.
- Overy, R. 2010. *Inter-War Crisis*. New York: Routledge.
- Rawls, J. 1993. *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press.
- Rawls, J. 1999. *A Theory of Justice*. Cambridge: Harvard University Press.
- Reinhart, C. M. and K. S. Rogoff. 2009. *This Time is Different: Eight Centuries of Financial Folly*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Sen, A. 1999. „Democracy as a Universal Value.” *Journal of Democracy* 10(3):3-17.
- Sorkin, A. R. 2009. *Too Big to Fail: Inside the Battle to Save Wall Street*. New York: Penguin Books.
- Stiglitz, J. E. 1989. *The Economic Role of the State*. Oxford: Blackwell.
- Wright, M., and T. Reeskens. 2013. „Of what cloth are the ties that bind? National identity and support for the welfare state across 29 European countries.” *Journal of European Public Policy* 20(10): 1443-1463.

Which Kind of Crisis Is Europe Facing?

Political Principles and the Welfare State

Xavier Landes, University of Copenhagen, Riga Stradiņš University

The 2008 crisis is often compared to the Great Depression. At first blush, the chain of events looks identical: a financial crisis that became economic and, ultimately, political. An additional similarity is the nature of the crisis: some commentators consider that the crisis involves more than markets, economy and public finances : moral and values. This interpretation is strengthened by the observation of the rise of far right parties in Europe such as the Danish People's Party in Denmark, the National Front in France, the Finns Party in Finland, Jobbik in Hungary, etc. The argument is that *the far right usually expresses a concern for (national) identity and (moral, cultural, etc.) values, if the far right is on the rise in countries like France, Denmark, Finland, Hungary, etc., it is because identity and values are in crisis.*

In this chapter, I discuss this nebula of arguments of the current crisis being a crisis of values (broadly understood). Three claims are made: (1) the crisis is not primarily moral, cultural or spiritual (or if there is such aspect, it is only marginal); (2) the crisis is political and this is what a close inspection of the recent electoral successes of the National Front in France and Danish People's Party in Denmark reveals; (3) the crisis is actually one of the welfare state, which is central to the European project.

(1) It is necessary to clearly identify the sort of values that would be in crisis: the spiritual values, the European identity, European culture or European values ? I will show that none of these is satisfying. The main problem with the spiritual interpretation is that Europeans are still spiritual, maybe less in the traditional sense of a conformity with established churches. Europeans (and citizens all over the world) have probably become spiritual in a more individualistic way where spirituality is freely recomposed and endorsed (Lipovetsky 2005). Also Buddhism and other Oriental religions and spiritualities have gained ground in Europe (Johnson and Grim 2013). The 2010 Eurobarometer showed that a majority of Europeans believed that “there is a God” (51%) while 26% believed that “there is some sort of spirit or life force” (Eurobarometer, 2010). More generally, the collapse of communism provoked a religious revival in former communist countries in Europe (Froese 2004).

A second possibility is to consider that the crisis takes place in the *European identity, culture or values*. An obvious problem is that there is not a single European identity, but a deep diversity of European identities. If an “European identity” makes any

sense, it is only in a metaphorical sense or as a reference to some vague, individually built, sense of belonging. Ultimately, the European identity is that: a collection of various collective and national identities that relate to each other in various ways and to which individuals relate as being “European” in a very personal manner. If we consider that there is a crisis, it should be something more palpable. Individuals who formulate and relate to such identity may also experience a crisis, but it does not imply that it is the European identity *per se* that is in crisis. The *European culture* usually refers to a common heritage, shared traditions or history. To be sure, Europeans share “something” (e.g. bits of history, in general dark moments such as wars or genocides), but it is far from certain that what is shared is *a* common culture. It seems that there is not *a* European culture but diverse European *cultures* : national, regional, linguistic, religious, historic. At the European or regional scale there are definitely common features and distant origins that could represent some kind of (very loose) common cultural ground (e.g. the Viking “civilization” in Scandinavia and the Baltic or the Greek-Latin origins in the Mediterranean region), but nothing that is so encompassing and widespread across the continent that it could be called a “European culture”. To repeat the point: if an “European culture” makes sense, it can only be in a metaphorical or vague sense of self-identification.

European values is another option. The values that are regularly mentioned in public debates are freedom, equality, respect, rule of law, diversity, etc. The problem is that none of them is unique to Europe. Besides freedom is not a cultural value – it is a political principle. Values are about good and bad while principles are about right (permissible) and wrong (impermissible), which means that values are moral whereas principles are political (Norman 1995). Moral values are about what we value in life, what we find good and worth pursuing in our personal existence. It is still possible to claim that principles should be founded on values, however, in our societies, moral values are diverse and, often, contradictory. The reason for keeping a distinction between moral values and political principles is to avoid the “contamination” of political principles by specific conceptions of the good life that are not shared by all citizens. Political principles are rules that apply to citizens of a same political unit *in spite of* their moral differences. This suggests that if there is any crisis, it is a political crisis.

(2) In order to understand the nature of the European crisis, it is necessary to shift our analytical level from European to national and pay attention to successful far right parties in Europe. The shift is justified by the fact that the far right is prone to flourish and take advantage of crises, especially crises that *appear* at first blush cultural or moral. The

National Front (France) and Danish People's Party (Denmark) are probably the most successful extreme right parties in Europe. How to explain these successes? Racism, intolerance and xenophobia are attitudes that are long to nurture in a large population: people just do not wake up in the morning having turned racist, intolerant or xenophobic overnight. This slow process does not fit with the sudden political successes of these two parties that have reached scores by 10 points above their usual average. It may be that voters have been racist, intolerant or xenophobic for a long time, but they were waiting for the opportunity to express their repressed attitudes. But many polls and surveys challenge the view of Danes or French people having, on the average, become more intolerant (Holtug 2010) or of the general situation having worsened over the last couple of decades. A popular explanation is to underline the 2015 shootings in Copenhagen and Paris. However, there were terrorist attacks in France in the 1990's without any significant rise of the National Front. A third reply is to emphasize the role of the economic context. The reasons for the recent surge of far right and its implication for the European crisis is to be found in the recent history of these two political parties. The predecessor of the Danish People's Party was the Progress Party funded by Mogens Glistrup. The party was among other things anti-immigration, anti-state, anti-European and economically liberal. The Danish People's Party has been the result of a scission from the Progress Party by members who were tired of Glistrup's fantasque attitude and positions as well as of the lack of organization within the party. But they also wanted to create a political organisation on the far right side of the political spectrum with a strong social focus, i.e. that defends public services and the welfare state for the most vulnerable (while keeping an Euro-skeptic, anti-immigration and anti-multiculturalism tone).

To that respect, the strategy adopted by the Danish People's Party during debates on immigration is instructive. When its representatives have to argue for further limitations of immigration, they play the welfare state card. Basically they claim that immigrants (by which they mostly refer to extra-Europeans) are motivated by the desire to exploit the Danish social security system ("welfare tourism"), which threatens the welfare state, i.e. the foundation of the Danish society, common good and identity. *The New York Times* labels this trend "welfare chauvinism".

In France, the National Front has followed a similar path. In 2011 Marine Le Pen took control over the party. Before this date, her father - Jean-Marie Le Pen - led the party with almost identical positions to the Progress Party (with an important difference: an ambiguous position on antisemitism that Glistrup never held). Originally, the party was critical of the welfare state. Its economic platform was very liberal. After 2011,

Marine Le Pen begun injecting welfarist components in the official line of the party: protection of the vulnerable, defense of public services and the welfare state, etc.

The outcomes have been strikingly similar for both parties: huge political successes, in particular since 2008, and not per pure chance. Danish and French far right make their best scores among the most modest socioeconomic categories: blue-collar workers, unemployed people, people with basic education, pensioners, modest employees, citizens living in rural areas. In other words, their electoral basis is nowadays very similar to the social-democrat, socialist and communist electorates basis thirty years ago, illustrating the return of what is called ‘class politics’ (Oesch 2012).

(3) Europe is mainly experiencing a crisis of the welfare state. The symptom of such a crisis is the increasing number of Europeans who worry about their future on economic and political grounds, in particular if they belong to vulnerable groups, have a low socioeconomic status. More and more citizens fear unemployment, hardship and poverty and this anxiety underscores the traditional role of the welfare state. Often the welfare state is assimilated with the pursuit of equality through redistribution and with reason since progressive taxation and means-tested transfers have been central in the after-war development. But it is also a collective instrument for securing citizens against major life risks (Baker and Moss 2009). This specific role is visible in social insurance programs: public health insurance, unemployment benefits and public pensions (Landes 2013b). The state can be more efficient than markets for supplying various goods and services (Barr 1992; Stiglitz 1989) and social insurance, as the history of state involvement in early social insurance demonstrates (Cordery 2003; Ewald 1986). More generally, the state played a central role for economic development (Magnusson 2009).

The state enjoys several comparative advantages over markets and private companies for handling risks (Moss, 2002): it can use the legislation for regulating risks, for instance by prohibiting risky behaviors or imposing specific measures for risky jobs. The state can enroll the whole population in insurance schemes, as often the case in Europe for compulsory unemployment benefits, public pensions or health insurance. Thanks to economies of scale, it is able to provide these insurance schemes at lower cost than private firms. But this superiority is also due to the so-called *law of large numbers*: by insuring larger pools of policyholders, the insured population is statistically more reliable. The state can commit not to default on its insurance obligations, even if such a risk is looming in exceptional times – the probability of sovereign default remains lower than private insurance bankruptcies, as the 2008 episode proved when many states stepped in for bailing out banks and insurers (Sorkin 2009). The state can commit the

future generations to actually pay their due, which is necessary in the case of public pensions or the energy shift and measures that could counterbalance the projected rise of sea-levels. Public debt is that: the financial consequence of engagements taken by previous generations. But these engagements are not forcibly a bad thing. Some debts are “good” since they result from past public investment in education, health, equipment or green energy while other could result from mismanagement. Thus this extraordinary power needs special scrutiny from the citizens.

An important factor for the recent progression of the far right lies in the massive cuts in social programmes and insurance mechanisms operated in countries with strong welfarist traditions. Citizens vote most massively for the far right because political parties such as the Danish People’s Party and the National Front brand themselves as the last true defenders of the social democratic project. This captation of an electorate traditionally on the left has been rendered possible by at least two dramatic shifts of the political landscape in Europe over the last couple of decades.

First of all, following the collapse of communism, the Marxist left lost most of its appeal with reason. It is something one may celebrate since communist rule has nothing to be regretted for. However the existence of the communist bloc was a strategic help for workers in order to negotiate social rights in the non-communist Europe. Since European governments did not want communism, they ought to accommodate workers’ claims for generous welfare programmes and social insurance. Secondly, the captation by the far right of the left voters was rendered possible by changes in attitudes where the “old” left electorate has gradually been identified as intolerant and parochial (Ford and Goodwin 2014). Moreover, the policies led by social-democrat and socialist parties have eroded the electoral basis of these parties while opening the door to the far right. Since 1980’s left parties have conducted very aggressive policies based on market deregulation, reduction of public services, and so forth. Some examples include the austerity policy led by socialists in France starting from 1983 or the “socialism of supply” conducted since 2014, the reforms of the labour market in 1990’s in Germany led by the Social Democratic Party of Germany or the New Labour policies in United Kingdom between 1997 and 2010. The results of these policies have been to increase the precarity of the most vulnerable.

At the national level, the welfare state is in crisis partly because it needs to adapt to a world different from its context of emergence (the beginning of industrialisation) and growth (the after-war period), a globalized world where inter-country cooperation, especially within the European Union, is essential. But it is also in crisis because of

excessive reforms (e.g. the imposition of deductibles for physician consultation or medicine), budget cuts, but also loss of legitimacy and the current crisis of public finances. The welfare state is in crisis at the European level too because there is little room for it in the European Union project. The Greek tragedy illustrates this lack of reflections beforehand on the requirements of cooperation and solidarity in Europe. Furthermore, political steps have been timid toward the transfer of risk management mechanisms (unemployment insurance, public pensions, health insurance) at the European level.

The crisis has been accentuated by the economic and financial crisis, but it started three decades before when it became obvious in the 1970's and 1980's that states needed to be reformed. At that moment, states were undertaking too many activities, in particular outside their core competences: e.g. owning airlines, car manufacturers, etc. But this necessary adjustment has turned into a belief that less state everywhere is forcibly better. The problem is that it is not true since the state is often more efficient than markets for managing risks. Also, by slashing public services and social insurance, large segments of the population have been put at risk. And these citizens now express their worries and anxiety of being unable to cope with economic vulnerability and social exclusion by voting for far right parties, which have made the social-democrat turn for filling the space left empty by the moderate left. If the rise of these parties implies anything for the European crisis, it is probably that: the (perceived) collapse of the welfare state on which post-war affluence has been built and the apparent return of social uncertainty.

Historically, the development of modern welfare states in general, and the development of public insurance programmes in particular (Ewald 1996), is concomitant to the development of modern nation-states. Existing parallels in the history suggests that if one wants to address the European crisis as an identity crisis, i.e. a lack of identification to the European Union and its institutions, the solution may be to develop the social insurance programmes at the European level. In addition to address the anxiety of the most vulnerable, an increased cooperation in the domain of unemployment benefits, social insurance and public pensions may support the embryonic European identity by giving material reasons to Europeans to support the Union. Of course, the link of causation needs to be established between the rise of welfare states and the rise of nation-states (more precisely citizens' identification to the nation-state) in order to provide an incontestable argument.

Thus, the crisis of the European Union looks like the crisis of a political entity - the European Union - that has not decided yet on its definitive form. The Euro illustrates this

tension: usually a currency needs a state to back it up. The existence of a consistent state is necessary for comforting people's trust in the reliability of the currency. This necessity was blatant when currencies were monetized, i.e. when currencies were material, constituted by coins made of precious metal that transferred their value to the currency, the role of the state being to guarantee the facial value of the currency, i.e. its metal composition. But the existence of a consistent state that backs up the currency is still necessary with de-monetized economies, i.e. when currency is mostly immaterial and not backed by metal value. States are in dire need for allowing the existence of the currency by guaranteeing citizens' trust.

The Euro symbolizes all the ambiguities of the European project. It illustrates a triple problem. Firstly, the European Union is not a state (yet). A consequence is that all equalization payments, fiscal and legal uniformity that normally exist in any state, including federations, are not as developed within the European Union (yet). Luxembourg took advantage of this lack of harmonization in order to initiate an aggressive fiscal competition and erode the tax basis of other European countries as revealed by the Luxembourg Leaks. More than not being a state (and having difficulties to be taken seriously), the European Union suffers from a derivative lack of solidarity on economic and political matters that represents a real handicap when it comes to negotiate with other countries. There is a double issue of credibility and solidarity.

Secondly, European institutions, in particular the European Commission, suffer from a lack of democratic legitimacy. The election of the European parliament at the universal suffrage has constituted a step in the direction of bridging the democratic gap, but still the executive power at the hand of the commission is non-democratic in the sense of not elected or issued from elections (even if commissaires are proposed by national, elected, governments) and barely accountable to the European parliament.

Thirdly, the European project appears at odd with the welfare state as protector of the most vulnerable citizens. The dynamics of European integration is often assimilated to an excessive liberalization of markets and threats on social welfare programmes. This defiance toward European institutions traduce the fact that individuals who feel the most European are those who have the opportunities to benefit from European integration, i.e. who can travel, enjoy the job or business opportunities abroad, discover other European cultures (Fligstein et al. 2012, 109-110). The "winners" of European integration are usually urban, educated, mobile, wealthy and polyglotte individuals. Reversely, those who feel the most alienated from the European integration are, along with conservative people, the most vulnerable categories: blue-collar workers, older people, and so forth

(Fligstein et al. 2012, 110).

Again, the situation of the most vulnerable appears in broad light. There is a gap - a gap in economic opportunities and conditions, a gap in vulnerability - within Europe and the rise of the far right materializes this gap. The ultimate nature of the European crisis appears to be political, not cultural, moral or spiritual. The crisis lies in the apparent inability of Europe to answer Europeans' anxiety in regard to future precarity, especially in a period of crisis and in countries with strong welfarist tradition. It is reinforced by a major shift in the national political landscapes with the perceived abandonment of the workers and vulnerable by the moderate left.